

Развітваючыя сябрамі і блізкімі, мы нязме і прысягаем помніць іх вечна...

Але міне час — і абыцанні нашы забываюцца, успаміны блякнуць... I каб яны не змарнелі дашчэнту, патрэбна дзеянне.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» рыхтуе да выдання 2-томнік «Выбранага» Жэні Янішчыц — яе лірыкі, лістоў, а таксама вершаў, прысвеченых сябрамі-пазтамі яе незабытнаму вобразу, успаміну ўсіх, хто ведаў Жэню, хто сябраваў з ёю і любіў яе.

На заклік выдавецтва «Мастацкая літаратура» і ўкладальніка Сяргея Панізініка адгукваецца Алена ВАСІЛЕВІЧ.

ЖЭНЯ, ЖЭНЕЧКА, ДЗЕ ТЫ?!

Калі б я была мастаком, я адмовілася б надаваць партрэту Жэні Янішчыц падкрэслена ўяўную значнасць асобы. Адмовілася б і ад традыцыйных атрыбутоў, якімі здаўна — не толькі Вялікіх — вянчаюць абраннікаў пазтынага Алімпу. Муз з Лірай у вешчых пярстах. За спіной Крылы, што ўзносяць у паднебныя вышыні натхнення...

Я намалявалася б зусім іншы Жэнін партрэт:

Не воблачка, а проста аблачынка
Загадкава пльве над галавой.

Смясяюся:
вясёлая дзяўчынка,
Як матылён,

ляшціць над кладкай той...
Як добра ёй журыща беспрычынна!
Да твару ёй і лета і зіма...
Усміхнуся я:
яшчэ бяжыць дзяўчынка
Па кладцы той,
якой даўно няма.

... Бяжыць, насустрач ёй раскрывае абдымкі бясконцы, акрылены свет хараства, дабрыні, людскога даверу і спагады. I свет гэты ў грудзях дзяўчынкі смяеца, спявает, журыща. I кладзеца, складаеца ў радкі вершаў. Яшча толькі ледзь адчутых, толькі-толькі здзіўлена вымаўленых услых... Ім таксама хочацца жыцця і свету!

... I першай пачуе іх, вядома ж, маці. Маці спачатку падзівіцца са свае разумнае дачушкі. Пашэшыца, якая яна ў яе здольная. Ды не

маючи вельмі часу слухаць, што там яшчэ прыйшло ў бесклапотную галаву, яшчэ і насырывацца:

— От, як абы-што выдумляць, лепей памажы мне на агародзе. Работы вунь — мора!

... Быў, вядома ж, поспех і Гонар у школе. На розных раённых алімпіядах. Такіх вершаў не пісаў ніхто, не толькі з вучняў, але не чутно было, каб і самі настаўнікі.

...Пасля самых першых публікацый у «ЛіМе» і ў рэспубліканскіх часопісах сталічныя крытыкі таксама ў адзін голас абвясцілі нараджэнне маладога адметнага пазтынага таленту.

Так па-юначы акрылена і радасна, ступіла ў беларускую літаратуру Жэні Янішчыц. Лёс не пашкадаваў ёй ні вядомасці, ні гучнай славы, ні стрэч і дарог, пра якія можна было толькі марыць. I зайдзросціць. (Асабліва сябрам і добрым таварышкам-сяброўкам...) Не размінулася, не абышла бокам яе і Доля: паслала, падаравала ёй бядоныне. Каханне. Праўда, гэтак жа, як шчодра сыпала з поўнага прыполну, гэтак, па-жаночы, і адбірала, расчароўвала, развейвала па вей-ветру. Як нахом, да крыві, рэзала. Разбівала на адчайнай хвалі лодачку:

Што за вогненая шчасце:
Скошан лёс, як сенакос.
Да цябе мне не прыпасці —
Прыпадаю да нябес.

...Вершы Жэні Янішчыц, як і сама яна, былі міні вельмі блізкі. I зразумелыя. Яна была з тых маіх пазтаў, чые кнігі заўсёды ляжаць на маёй «угалоўнай» тумбачцы — для зручнасці, для позніга вячэрнага чытання. Iх перачытаў я па некалькі разоў. Потым адкладваю, адыходжу ад іх, адвыкаю... Даю ім таксама адпачыць ад сябе... А потым — па часе — вяртаюся да іх зноў, з такім адчуваннем, нібыта мне зноў прызначана спатканне, якога я даўно чакаю.

У такія познія вечары — у тых гады я жыла на Паркавай магістралі, жыла адна, а Жэні з сынам жыла на Ульянаўскай, 4, — у нас быў даволі частыя, доўгія тэлефонныя стрэны.

— Добры вечар! Прабачце... Ці не позна — у паўноч стукаюся ў вашу хату?..

— Добры вечар, Жэнечка! Якраз самы найлепшы час — для летуценнікаў і тых, хто позна не спіць.

(Божа, як усё мяняеца — і час, і жыццё! Як мала іх засталося — у май жыцці — і званкou прыветных, уцешных. Адыходзяць, як і не было іх ніколі, і «паўночы» тых, сагрэтыя колішнім чулай увагай і патрэбай скказаць і пачуць у адказ патрэбныя слова. Як змянілася я сама!..)

...Часам у Жэні была неабходнасць прачытаць новыя свае вершы. Якія яшчэ толькі прарацлю ўсе душы і на паперы яшчэ пакуль не заўсёды знаходзілі сваё адзінна неабходнасць. Пазтам абавязкова патрэбны слу-

хачы! Я была ўдзячнай слухачкай...

Часам я і сама ўспамінала нешта, адпаведнае нашаму агульному настрою. Таксама нечыя радкі з вершай.

Агульны настрой быў невыпадковы. Жанчына жыве адна. Жанчына гадуе дзіця. (Пагадавала ўжо дзяцей...) Жанчыне адно й цяжка. А калі жанчына яшчэ і зусім маладая... Ей цяжэ непараўнальна! Адзінае вырэставанне ў яе (калі распятая яна лёсам на крыжы Паззі) — вершы. Яны разкуць душу па-жывому. Але яны ж і насыць ёй лекі.

Оты, хто падарыў
Мне толькі гром і вецер.
Ты самы лепшы быў
З усіх, хто ёсць на свеце....

.....
Ты шэптам шчыраваў
Ба-над маёй маркотай...
Пайшоў. Адмаяваў
Аллетаваў. Аллётаваў.

Няхай бяды прыб'е
Скразной слязой вяковай —
Мая душа табе
Была невыпадковай.

...І гэтай Душы («Сказаў: «Жыві адна».) трэба было штодня спальваць сябе на напалішы нязгаслага кахання, трэба было пакаць і спяваць вершамі. І в е р ш а м і
кесыці!

Гедаваць адной сына.

...Перагортваю Жэніны книгі. Памногу разоў віртася і перачытваю радкі, якія помні і люблю. Нешта, пзўна, блізкае і сутучнае, знаходзіла, адчуvalа і яе душа на наўс уласных старонках.

«Міяя Алена Сямёнаўна, дай Бог
дарсці, бо жаль наш несканчоны. Дзякую
тебе, што ёсць Вы і Ваша глыбокае сэрца.
Гаша творчасць!!

Ваша Жэня Янішчыц».

Найдзе на кнізе лірыкі «Пара любові і
жалю». На францускім кнігі ў авале мілы яе
портрэт. Не прыгажуну. Хутчэй — загадка.
Нечым няўзўным вельмі падобная на Цётку.
Еслім блізкую — ведаю — яе самое
дуксунату свету.

Жывучы ў гады замужожа ў Празе —
адтуль, напэйна, займела яна непадкрэслены, нязмушаны — еўрапейскі — шарм ва ўменні апранацца і выглядаць заўсёды элегантна. Адтуль некалі — у свой яшчэ не самы безнадзейны юбілей — атрымала я, нечакана зусім, у Ялту і адметную паштовачку-візітку з нешматлоўным, сардэчным вітаннем. За подпісам: Жэня —
Сяргей...

...У кастрычніку восемдзесят пятага года я лячылася ў «Прыднепрыйскім» (пад Рагачовам) санаторыі і да мяне дайшла чутка, што ў Жэні вельмі цяжка захварэў сынок. (Ці я не ведала, колькі важыць матына пакута над хворым дзіцем?) Ведаючы, што шырэ слова спагады і падтрымкі, калі і не дапаможа, то хоць гаоча павеен з забалеае сэрца, я тут жа напісала Жэні ліст. А неўзабаве атрымала і яе адказ.

«Міяя Алена Сямёнаўна, добрага Вам здароўечка! Дзякую Вашаму адзыўліваму шматпакутнаму сэрцу, дзякую за ўсе харошыя пажаданні!

Справады было жахлівае становішча: трэбы «хуткія дапамогі» за ноч... Яныничым не дапамаглі, а потым яшчэ цэльяя суткі ў дзіцячай клінічнай бальніцы на Кура-соўшчыне ставілі ўсё капельніцы і знімалі таксіко з, аж пакуль разліўся гной, і такім чынам быў устаноўлены дыягназ пры тэмпературе 40,9!. Божа, Божачка, думала, што не вытрымаш! Адны толькі сцены і ведаючы маё галашненне, мае малітвы. Цяпер Андрэйку перавялі з рэанімацыінага ў гнойнае аддзяленне ... Так напісаны на кошыку для перадач. Тэмпература спала, але ў жывоціку яшчэ дрэнажная трубка. Мяне ж туды не пускаюць, але ўжо абду-мала, як мне туды прарвася. Званю кожны дзень урачу і два разы на дзень нашу сіночку яду — ўсё працёртае, лёгкае. І пішу яму аптымістычныя запіскі, праз больш у сэрцы. Становішча, як цяпер сказали, сярэдній цяжкасці. Атаму і не ведаю, калі наступіць нейкое адхланенне. Баюся, каб хация спаек не было. Малося малітвамі-радкамі за яго здароўе. Павінна ж вымаліць, калі ёсць што сардэчны на небе... Прайда,

ён п'е ўжо морсік, бульён, можна кефір. Шчырую, як умею! І стомы мне няма пакуль што, хоць сутак колькі не ела! Не спала. Можа, потым хіба адчыеца. Але гэта не так страшна, абы Андрэйка хутчэй акрыяў. Цяпер у мяне толькі адно — падняць малога саколіка, выстаяць, выжыць Дасце Бог, і неўзабаве пасвеціць сонейка і ў нашу хату. Ці ж я настолькі правінілася перед Богам?

Міяя Алена Сямёнаўна! Яшчэ раз дзякую Вам за Вашу дабрыню. Няхай будуть здаровыя Вашы дзеци і ўнуки. І Вы напраўляйцесь!

Цалую і сардэчна абдымою
Ваша Жэня Янішчыц».

...Перачытваю староначкі таго даўняга Жэнінага пісьма, і здаецца, і сёння, як жывую, бачу яе, укленчаную перад сынавым ложкам, над сплатнелым любым тварыкам... Чую роспачны голас-маленне да дактароў, да Бога, «Выратуйце!.. Злітуйся, Усявішні, над майм сыночкам!»

...Знямела Музу нячутна пакідае бальнічную палату. Застаецца адна Маці. Сам-насам са сваёй Любоўю, Надзеяй і Верай.

Вершы вернуцца да яе потым.

...Пра вершы Жэні Янішчыц пісалі і яшчэ напішуць. Іншыя.

Я ведала Жэню не толькі як Паэтсу. Я ведала — Маці і Жанчыну.

●

Калі Жэня атрымала новую кватэру і пераехала ў бельы, як чароўны карабель, дом — цераз Свіслач — насы вокны глядзелі вочы ў вочы... Я і зараз, як прымоўкне, як сучішыца тлумы горад, як упадаюць і запалаюць у люстры Свіслачы прывідныя агні з вокан Жэнінага дому, я і зараз гляджу на іх са свайго акна і міжволі — каторы ўжо год — паўтараю адно і тое ж самотнае пытанне:

Жэня, Жэнечка, дзе ты?!

Куды ты пайшла?..

Няма адказу.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

ЛіМ №37 16.9.94